عبودیت، علیرضا؛ جلالی دیزجی، علی؛ اسدزاده، حسن (۱۳۹۳). بررسی و مقایسه عملکرد حافظه رویدادی و حافظه معنایی در کتابداران بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران. *پژوهش‌نامه کتابداری واطلاع رسانی*، ۴ (۲)، ۱۱۱- ۹۳.

# بررسی و مقایسه عملکرد حافظه رویدادی و حافظه معنایی در کتابداران بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران

علیرضا عبودیت [۱]، علی جلالی دیزجی [۲]، حسن اسدزاده [۳]

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۳/۹ تاریخ پذیرش:۱۳۹۲/۷/۲۷

## چکیده

***هدف:*** *هدف اصلی این پژوهش بررسی و مقایسه عملکرد حافظه‌های رویدادی و معنایی به‌عنوان نظام‌های پردازش اطلاعات در کتابداران شاغل در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران است. هم‌چنین بررسی تفاوت بین این دو حافظه در نمونه مورد مطالعه و تدوین فهرست رتبه‌بندی کتابخانه‌های شهر تهران بر مبنای نمرات اکتسابی در این دو حافظه نیز مورد توجه پژوهشگران قرار گرفت.*

***روش:*** *پژوهش حاضر پس رویدادی و از نوع کاربردی است. برای گردآوری داده‌ها از دو آزمون یادآوری کلمات پربسامد-کم‌بسامد و تصاویر افراد مشهور-غیر مشهور برای حافظه رویدادی و از دو آزمون مقوله‌های طبقاتی و آزمون سیالی واژگان برای حافظه معنایی استفاده شده است. جامعه مورد بررسی ۱۵۱ کتابخانه تخصصی شهر تهران بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند ۳۱ کتابخانه از بین آن‌ها انتخاب شدند. سپس با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی از تعداد ۳۲۹ کتابدار شاغل در کتابخانه‌های منتخب، یک نمونه ۴۰ نفری برای اجرای آزمایش انتخاب شدند. برای آزمون فرضیه‌ها و پاسخ به پرسش‌های پژوهش از آمار توصیفی و آزمون‌های $T$ استفاده شد.*

***یافته‌ها:*** *یافته‌های پژوهش نشان داد که بین عملکرد حافظه رویدادی و حافظه معنایی با عامل جنسیت کتابداران مورد مطالعه تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. هم‌چنین بین عملکرد حافظه رویدادی و حافظه معنایی با میزان سابقه کار آزمودنی‌ها تفاوت معنی‌داری دیده نشد. اما نتایج پژوهش مشخص کرد که بین عملکرد حافظه رویدادی و حافظه معنایی کتابداران تفاوت معنی‌دار وجود دارد.*

***کلیدواژه‌ها:*** *حافظه رویدادی، حافظه معنایی، کتابداران، خدمات عمومی، کتابخانه تخصصی، خدمات مرجع*

۱.کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی a.r.oboodiat@gmail.com

۲. استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه علامه طباطبایی

۳. دانشیار گروه روانشناسی تربیتی، سنجش و اندازه‌گیری دانشگاه علامه طباطبایی

**مقدمه**

یکی از عوامل مهم در پیشرفت بشریت حافظه است. ازاین‌رو نقش حافظه در دستاوردهای تمدنی از روزهای آغازین زندگی انسان بر روی کره زمین تاکنون غیرقابل‌انکار است (Kormi-nouri, 1999). با گسترش علم روانشناسی، حافظه به‌عنوان یکی از کنش‌های شناختی که نقش مهمی در فعالیت‌های انسان دارد شناخته شد. مدخل حافظه در دایره المعارف بریتانیکا[۱] (۲۰۱۱) حافظه را با یک نگاه روانشناسانه رمزگردانی، نگهداری، و یادآوری تجربیات گذشته در ذهن انسان تعریف می‌کند. در ادامه این تعریف آمده است که حافظه هم منتج از ادراک، توجه، و یادگیری و هم مؤثر بر آن است. علوم اعصاب[۲] شاخه‌ای دیگر از دانش بشری است که حافظه را مورد بررسی قرار داده است. دانشمندان این علم عوامل دیگری مثل مخچه[۳]، هیپوکامپس[۴] و تالاموس[۵] را در کنار نورون ها مؤثر در امر یادگیری و حافظه می‌دانند. برای مثال مخچه یک فضای ذخیره‌سازی حافظه برای انجام دادن کارها را فراهم می‌کند که شامل فعالیت‌هایی از قبیل امضا کردن، رانندگی کردن، تایپ کردن و ... می‌شود. این ناحیه حتی حافظه‌های خودکار یا مطالب آموخته شده از قبیل الفبا یا جداول ضرب را نیز ذخیره می‌کند. اما آن ناحیه از مغز که اهمیت حیاتی برای حافظه دارد هیپوکامپس است (Butler, 2008).

حافظه دارای انواع مختلفی است که هر کدام کارکردهای خاص خود را دارند. بیشتر تقسیم‌بندی‌های رایج از حافظه در حیطه علم روانشناسی قرار می‌گیرند. این تقسیم‌بندی‌ها بسیار متنوع هستند که تعداد آن‌ها به ۱۵ مورد نیز رسیده است. اما به‌طورکلی همه این تقسیمات بر پایه دو دیدگاه هستند که عبارت‌اند از دیدگاه سطوح پردازش[۶] و دیدگاه ساختاری[۷]. بر اساس دیدگاه سطوح پردازش، اطلاعات با دو نوع رمزگردانی یکی سطحی[۸] و دیگری عمقی[۹] در حافظه ثبت می‌شوند که این باعث شکل‌گیری دو نوع متفاوت از حافظه می‌شود. اما دیدگاه ساختاری همان‌طور که پیش‌تر نیز در تعریف حافظه ذکر شد حافظه را مجموعه‌ای از نظام‌های متعدد می‌داند و بر این باور است که پیچیدگی فعالیت‌های شناختی انسان حاکی از وجود این نظام‌های متفاوت است. بعد از این تقسیم‌بندی، دسته‌بندی معروفی از حافظه ارائه گشت که هنوز عام‌ترین تقسیم‌بندی از آن است. در این دسته‌بندی حافظه به سه

1. Encyclopedia Britannica
2. Neuroscience
3. Cerebellum
4. Hippocampus
5. Thalamus
6. Levels of processing viewpoint
7. Structural viewpoint
8. Shallow encoding
9. Deep encoding

نظام حسی، کوتاه‌مدت، و بلندمدت تقسیم می‌شود که به‌طور سلسله مراتبی اطلاعات از یک حافظه به حافظه دیگر عبور می‌کند. در این نظریه توجه، تمرین، و تکرار از عوامل مهم هستند. اما تولوینگ[۱] برداشت ساختاری از حافظه را مکمل برداشت پردازشی از آن می‌داند و دیدگاه وی منافاتی ایجاد نمی‌کند. او حافظه را به پنج نوع رویه‌ای[۲]، آماده‌سازی ادراکی[۳]، کوتاه‌مدت[۴]، معنایی[۵]، و رویدادی[۶] تقسیم می‌کند(Kormi-nouri, 1999).

تولوینگ در تشریح نظریه خودش حافظه‌های معنایی و رویدادی را به‌عنوان نظام‌های پردازش اطلاعات معرفی می‌کند.حافظه رویدادی اطلاعاتی را دریافت و ذخیره می‌کند که مربوط به وقایع و رویدادهای مختلف در زندگی یک شخص می‌شوند. برای مثال اتفاقاتی که در یک مصاحبه مرجع برای کتابدار مرجع افتاده است در حافظه رویدادی ثبت و از آنجا یادآوری می‌شود. باید توجه داشت که این مصاحبه مرجع در یک‌زمان و مکان مشخص رخ داده است.

بنابراین دو عامل زمان و مکان در حافظه رویدادی بسیار مهم هستند. اما حافظه معنایی مانند یک اصطلاح‌نامه ذهنی است که دانشی را که یک شخص درباره لغات و سایر نشانه‌های زبانی، معانی و ریشه‌های آن‌ها و روابط بین آن‌ها دارد سازماندهی می‌نماید و هم‌چنین درباره آن‌ها قواعد، دستورات، و الگوریتم‌هایی برای تنظیم این نشانه‌ها، مفاهیم، و روابط به کار می‌برد. به عبارت دیگر حافظه معنایی آن چیزی است که یک فرد به‌عنوان اطلاعات عمومی و دانش ضمنی در اختیار دارد. برای مثال اینکه یک فرد می‌داند پایتخت ایران، شهر تهران است در حوزه حافظه معنایی وی قرار می‌گیرد و از آنجا یادآوری می‌شود. شایان ذکر است که عوامل زمان و مکان رویداد در یادآوری حافظه معنایی تأثیری ندارند (Tulving, 1972).

## بیان مسئله

براساس رهنمودهای انجمن خدمات ارجاعی و کاربران[۷]، "کتابداران مرجع کاربران را در دسترسی به تمام شکل‌های دانش مضبوط یاری، مشاوره و آموزش می‌دهند". در این تعریف اشاره‌ای ضمنی وجود دارد که کتابداران مرجع قاعدتاً دارای مجموعه‌ای از راهبردهای متناسب برای انجام این

1.Tulving
2. Procedural memory
3. Perceptual memory
4. Short-term memory
5. Semantic memory
6. Episodic memory
7. Reference & User Services Association

وظایف هستند. از جمله یکی از این راهبردها تقویت حافظه است که قدرت اجرای این وظایف را به آن‌ها می‌دهد (Butler, 2008). در محیط رقابتی فعلی که برای خدمت مرجع وجود دارد بهره‌مندی از حافظه نیرومند برای کتابداری که در بخش خدمات عمومی فعالیت می‌کند از هر زمان دیگری مهم‌تر گشته است. شاید بیشتر از هر توانایی ذهنی دیگری حافظه برای اجرای کار مرجع ضرورت حیاتی داشته باشد؛ زیرا یادآوری محتوا و مکان منابع اطلاعاتی مختلف هر روز سخت‌تر از روز گذشته می‌گردد (Quinn, 2007).

برایان کووین در پژوهشی که برای ارزیابی خدمات مرجع انجام داده است از زبان یکی از آزمودنی‌های پژوهش آورده است که کتابدار مرجع نمونه باید ذهن شگفت‌انگیزی داشته باشد که این ذهن می‌داند هر ذره از اطلاعات در یک موضوع خاص در کجا واقع شده است. کتابدار مرجع نمونه دارای حافظه تصویری [1] از میلیون‌ها گزارش پژوهشی و ماده اطلاعاتی است که این مورد ماورای ابزارهای مرجع سنتی است و این کتابدار نمونه و ایده‌آل به‌صورت دوره‌ای اطلاعاتی که تصور می‌کند مورد علاقه کاربرانش است را برای آن‌ها ارسال می‌کند(Quinn, 1994).

در پژوهشی که با هدف بررسی متون خدمات مرجع در جهت برجسته‌کردن ویژگی‌های رفتاری که توسط حرفه در تاریخ آن مهم تلقی شده اجرا شده نشان می‌دهد که در یک بازه زمانی، حافظه یکی از مهم‌ترین خصیصه‌ها برای شغل کتابداری انگاشته می‌شده اما گذشت زمان آن را به جایگاه پایین‌تری از ویژگی‌هایی مثل متانت، سرعت و تخیل سوق داده است که دلیل این نزول رتبه خود نیازمند مطالعات بیشتری در باب حافظه و ارتباط آن با کتابداری است (Richardson, 1995). از مطالب مذکور چنین استنباط می‌شود که نقش حافظه در ارائه خدمات مرجع انکارناپذیر است و به دلیل کم‌توجهی که به این حوزه شده است ادبیات رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی دچار کمبود در این‌گونه پژوهش‌هاست.

ازاین‌رو پژوهشگر تصمیم به انجام این پژوهش گرفت تا از یک‌سو به بررسی وضعیت حافظه‌های معنایی و رویدادی کتابداران شاغل در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران بپردازد و از سوی دیگر معیاری برای ارزیابی خدمات مرجع بر پایه حافظه کتابداران به دست دهد. بنابراین هدف اصلی این پژوهش بررسی و مقایسه عملکرد حافظه‌های رویدادی و معنایی در کتابداران بخش خدمات عمومی شاغل در کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران تعیین شد و بررسی وجود تفاوت بین عملکرد این دو حافظه در نمونه مورد مطالعه و تدوین فهرست رتبه‌بندی کتابخانه‌های شهر تهران بر مبنای نمرات اکتسابی در این دو حافظه نیز اهداف فرعی را تشکیل دادند.

1. Photographic Memory

## پیشینه پژوهش

در محیط رقابتی فعالی که برای خدمات عمومی در کتابخانه‌ها شکل‌گرفته و هم‌چنین افزایش حجم روزافزون اطلاعات قابل‌دسترس و دارا بودن مجموعه‌ای از شایستگی‌ها برای کتابداران بخش خدمات عمومی ضروری است. یکی از این شایستگی‌ها، بهره‌مندی از حافظه نیرومند است. توجه به حافظه در حرفه کتابداری و مخصوصاً در حوزه خدمات عمومی می‌تواند باعث گزینش کتابداران بهتر و در نتیجه ارائه خدمات عمومی بهتری شود. اما علی‌رغم اهمیت حیاتی حافظه در این حرفه پژوهش‌های اندکی در رابطه با آن انجام گرفته است. در یک مقاله حافظه‌های رویدادی و معنایی را در دانش آموزان دختر حافظ و غیر حافظ قرآن بررسی شده است. در این مطالعه در چهارچوب طرحی نیمه آزمایشی ۶۰ نفر حافظ قرآن، ۶۰ نفر مبتدی و ۶۰ نفر غیر حافظ قرآن انتخاب‌شده که از هر گروه ۲۰ نفر در پژوهش شرکت داده شده‌اند. جهت آزمایش حافظه رویدادی از تکالیف رمزگردانی کلامی و عملی، یادآوری آزاد و یادآوری سرنخی استفاده شده است. هم‌چنین در بررسی حافظه معنایی از آزمون سیالی واژگان شامل حروف الفبایی[1] و مقوله‌های معنایی[2] استفاده شده است. بر اساس نتایج این پژوهش، حافظان قرآن نه تنها در حافظه معنایی بلکه در حافظه رویدادی نیز از دو گروه کنترل عملکرد بهتری داشتند. هم‌چنین یافته‌های این مقاله نشان داد که با افزایش پایه تحصیلی، عملکرد حافظان قرآن در انواع تکالیف حافظه رویدادی و معنایی افزایش می‌یابد(Nosrati & Kormi-nouri, 2002). "بررسی و مقایسه انواع حافظه رویدادی و معنایی در سالمندان و جوانان" عنوان پژوهشی است که نمونه مورد مطالعه آن ۸۰ نفر از جوانان و سالمندان شهر تهران بودند که به‌صورت تصادفی انتخاب شده‌اند و طرح پژوهش از نوع پس رویدادی است. برای حافظه رویدادی از آزمون‌های یادآوری مقوله و منبع کلمات پربسامد و کم‌بسامد و تصاویر مشهور و غیر مشهور استفاده شده و برای حافظه معنایی، آزمون سیالی واژگان به‌کاررفته است. نتایج حاصل از تحلیل واریانس و آزمون تعقیبی توکی نشان داده که به‌طورکلی جوانان نسبت به سالمندان حافظه رویدادی و معنایی بهتری دارند (Kormi-nouri & Aarab Sheibani, 2008).

در مطالعه‌ای دیگر حافظه‌های رویدادی و معنایی در دانش آموزان شنوا و ناشنوا را مورد مقایسه قرار داده‌اند. در این مطالعه در چارچوب طرحی پس رویدادی آزمایشی ۷۲ نفر دانش‌آموز شنوا و ناشنوای دختر و پسر پایه اول و دوم دبیرستان به‌طور تصادفی انتخاب‌شده بودند. یافته‌های این پژوهش نشان داد افراد شنوا و ناشنوا در آزمون‌های یادآوری آزاد، یادآوری با کمک نشانه اسم، و مقوله‌های معنایی

1. Alphabet words
2. Semantic categories

عملکرد مشابه داشتند اما در آزمون یادآوری با کمک نشانه فعل و آزمون حروف الفبایی تفاوت دو گروه معنادار بود(Mousavi & Kormi-nouri, 2009). در یکی دیگر از مطالعات نقش خودکارآمدی حافظه بر عملکرد حافظه رویدادی و معنایی بررسی گشته است. در این پژوهش از دو آزمون مقوله‌های طبقاتی و سیالی واژگان برای حافظه معنایی و از دو آزمون یادآوری کلمات پربسامد و کم‌بسامد و تصاویر مشهور و غیر مشهور برای حافظه رویدادی استفاده شده است. نتایج تحلیل واریانس نشان داد که بین سطح خودکارآمدی حافظه و عملکرد بهتر حافظه رویدادی همبستگی مستقیم وجود دارد. اما بین سطح خودکارآمدی حافظه و حافظه معنایی تفاوت معناداری مشاهده نشده است( Nikdel, Kormi-nouri & Arabzadeh, 2009). در مقاله‌ای تحت عنوان "عوامل سازمانی در حافظه انسانی: دستاوردهایی برای سازمان‌های کتابخانه‌ای" تعدادی از مطالعات روان‌شناختی مربوط به ساختار و کارکرد حافظه را در جهت استفاده از یافته‌های آن‌ها در گستره نظام‌های سازماندهی و دسترسی کتابخانه‌ای مورد بررسی قرار گرفته است. وی پیشنهاد می‌دهد که نظام‌های کتابخانه‌ای برای طراحی نظام‌های دسترسی از همین الگو استفاده کنند تا کاربران با سهولت بیشتری بتوانند اطلاعات را در حافظه خود ثبت کنند(Najarian, 1981).

مطالعه دیگری به این موضوع می‌پردازد که چگونه کتابداران مرجع از سه نظام حافظه معنایی، رویدادی، و طرح‌واره‌ای[1] استفاده می‌کنند. نویسنده در این اثر از نوارهای ضبط شده مصاحبه‌های مرجع برای تشریح استفاده کتابداران مرجع از این سه نظام حافظه استفاده کرده است. نیل بیان می‌کند که کتابداران مرجع هنگامی‌که سؤالات مرجع را در ذهنشان در گروه‌های مختلف طبقه‌بندی می‌کنند، برای پاسخ به این سؤالات از حافظه معنایی استفاده می‌کنند.

هم‌چنین هنگامی که سؤال مرجعی از آن‌ها پرسیده می‌شود و آن‌ها به یاد می‌آورند که ساعاتی قبل کاربر دیگری همین سؤال را پرسیده است، آن‌ها از حافظه رویدادی بهره می‌برند. درنهایت انتظاراتی که آن‌ها از یک منبع خاص دارند که باید به‌صورت خاصی تنظیم شده باشد، در قالب حافظه طرح‌واره‌ای جای می‌گیرد (Neill, 1984). در مقاله دیگری اهمیت حافظه در حرفه کتابداری را مورد تأکید قرارگرفته است و پیشنهاد شده که کتابداران باید مهارت‌های به کارگیری حافظه را در خودشان پرورش دهند تا بتوانند اطلاعات را از هر دو گروه منابع چاپی و غیر چاپی به یاد بیاورند (Fraser, 1985). در مقاله‌ای تحت عنوان "یک رویکرد چندگانه در تقویت حافظه در خدمات مرجع" نقش حافظه و تأثیر آن در کتابدار مرجع را از جنبه‌های مختلفی بررسی شده است.

1. Schematic

نویسنده حافظه را در بستر روابط اجتماعی کتابدار مرجع مورد مطالعه قرار می‌دهد و کتابدار را با یک روش توصیفی در سناریوهای مختلفی قرار می‌دهد و عکس‌العمل حافظه وی را بیان می‌دارد و سپس روش‌هایی را برای تقویت حافظه کتابدار مرجع ارائه می‌کند (Quinn, 2007). اما یکی از جدیدترین مقالاتی که در این موضوع نگاشته شده، ارتباط بین کارکردهای حافظه و کتابدار مرجع را بررسی می‌کند. در بخش نتیجه‌گیری این مقاله به اینکه حافظه یکی از اجزای ذاتی در حرفه کتابداری است تأکید شده و هم‌چنین غفلت از این موضوع بیان شده است (Butler, 2008).

سیری در پیشینه‌های پژوهش نشان می‌دهد که بیشتر مطالعاتی که در داخل ایران در رابطه با حافظه‌های رویدادی و معنایی انجام گرفته است در حوزه علوم روانشناسی و تا حدودی علوم اعصاب جای می‌گیرد ( Nosrati & Kormi-nouri, 2002; Mousavi, 2009; Nikdel , Kormi-nouri & Arabzadeh, 2009). در اکثر این پژوهش‌ها عملکرد دو نوع حافظه رویدادی و معنایی با همدیگر مقایسه شده‌اند تا با توجه به تعریف متمایز این دو نوع حافظه وضعیت آزمودنی‌ها مشخص شود. هیچ‌کدام از این پژوهش‌ها با اهداف کاربردی انجام نشده و صرفاً در پی تأیید نظریه‌ها بوده‌اند به همین دلیل فقدان پژوهش‌های کاربردی‌تر در زمینه حافظه در ایران قابل مشاهده است.

هم‌چنین بررسی پیشینه‌ها بیانگر این است که در داخل ایران در رشته‌های علمی که با اطلاعات به‌عنوان یک ماده سروکار دارند آن‌طور که شایسته است به جایگاه حافظه پرداخته نشده است درحالی‌که در خارج از ایران پژوهشگران رشته‌های اطلاعاتی از جمله علم اطلاعات و دانش شناسی جسارت بیشتری به خرج داده و حافظه را به یکی از موضوعات مقالاتشان تبدیل کرده‌اند. ازاین‌رو، انجام پژوهش‌های جدی توسط دانشجویان و پژوهشگران این رشته‌ها با موضوع بررسی نقش و کارکردهای حافظه‌های رویدادی و معنایی به‌عنوان حافظه‌های دخیل در پردازش اطلاعات ضروری به نظر می‌رسد.

نکات دیگری که از مرور پیشینه پژوهش می‌توان نتیجه گرفت آن است که در اغلب پژوهش‌های انجام گرفته اعضای نمونه آماری کمتر از ۱۰۰ نفر بوده‌اند. این موضوع نشان می‌دهد که پژوهش‌های مربوط به حافظه بیشتر با روش‌شناسی تجربی انجام شده‌اند البته در گروهی دیگر نیز از روش پس رویدادی استفاده شده است. در بیشتر پژوهش‌ها از ابزارهای پژوهشگر ساخته برای آزمون حافظه استفاده شده است که این امر خود نشان‌دهنده این است که سن مطالعات در زمینه حافظه رویدادی و معنایی پایین است و هنوز جای کار بسیاری مخصوصاً در رشته‌های اطلاعاتی به چشم می‌خورد. با توجه به مطالب پیش‌گفته پژوهشگران برای اولین بار به بررسی و مقایسه این دو حافظه در گروهی از کتابداران در ایران پرداخته‌اند.

## پرسش‌های پژوهش

پرسش اصلی این پژوهش چگونگی عملکرد حافظه‌های رویدادی و معنایی در کتابداران بخش خدمات عمومی شاغل در کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران بود. بر همین اساس چهار پرسش اساسی مطرح شد که عبارت‌اند از:

۱- عملکرد حافظه رویدادی کتابداران شاغل در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران چگونه است؟

۲- عملکرد حافظه معنایی در کتابداران شاغل در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران چگونه است؟

۳- آیا بین عملکرد حافظه رویدادی و معنایی کتابداران شاغل در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران تفاوت معناداری وجود دارد؟

۴- وضیعت کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران به لحاظ رتبه‌بندی بر مبنای حافظه رویدادی و معنایی کتابداران شاغل در بخش خدمات عمومی چگونه است؟

## فرضیه‌های پژوهش

۱- بین عملکرد حافظه رویدادی کتابداران زن و مرد شاغل در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران تفاوت معناداری وجود ندارد.

۲- بین عملکرد حافظه معنایی کتابداران زن و مرد شاغل در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران تفاوت معناداری وجود ندارد.

۳- بین عملکرد حافظه رویدادی کتابداران شاغل در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران با سابقه کاری متفاوت، تفاوت معناداری وجود دارد.

۴- بین عملکرد حافظه معنایی کتابداران شاغل در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران با سابقه کاری متفاوت، تفاوت معناداری وجود دارد.

## روش پژوهش

این پژوهش کاربردی است و به روش پس‌رویدادی انجام گرفته است. جامعه آماری از کارکنان بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی واقع در این شهر تشکیل شد و فهرست اعضای جامعه آماری از طریق سامانه جستجوی کتابخانه در وب‌سایت سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران جمع‌آوری گردید.

بر این اساس تعداد ۱۵۱ کتابخانه، پژوهشگاه و مرکز اطلاع‌رسانی در شهر تهران شناسایی شد. به دلیل اینکه همه کتابخانه‌های تخصصی واقع در شهر تهران به دلایلی چون نیروی انسانی محدود، عدم استقلال نسبی در مدیریت خدمات کتابداری، پرداختن به مرمت و بازسازی، عدم دسترسی به اطلاعات کتابخانه از طریق سامانه جستجوی مذکور، عدم فعالیت کتابخانه در هنگام گردآوری داده‌ها و خارج بودن از محدوده شهر تهران دارای شرایط لازم نبودند، پژوهشگر نتوانست به‌صورت تصادفی عمل کند و به تمام اعضای جامعه آماری ارزش یکسان نسبت دهد، به همین دلیل از روش نمونه‌گیری هدفمند در این مرحله استفاده شد و تعداد ۳۱ کتابخانه انتخاب شدند.

در دومین مرحله از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی استفاده شد و بر اساس عامل جنسیت از بین ۳۲۹ نفر کتابدار شاغل در۳۱ کتابخانه تخصصی منتخب شهر تهران یک نمونه ۴۰ نفری انتخاب شد. شایان ذکر است که آزمون‌های حافظه رویدادی و حافظه معنایی برای تمام این ۴۰ آزمودنی اجرا شد. دلیل انتخاب ۴۰ نفر توجه به نوع پژوهش است که ساختار پس رویدادی داشته و با توجه به اینکه امکان کنترل بر روی آزمودنی‌ها مهیا نبوده است .

در پژوهش حاضر از آزمون یادآوری کلمات پربسامد-کم‌بسامد و تصاویر افراد مشهور- غیر- مشهور برای حافظه رویدادی و از دو آزمون مقوله‌های طبقاتی و آزمون سیالی واژگان برای حافظه معنایی در مرحله یادگیری استفاده شده است. لازم به ذکر است با توجه به اینکه در مطالعات پیشین در حوزه حافظه‌های رویدادی و معنایی از این ابزارها استفاده شده،پایایی آن از پیش مشخص بود و روایی آن نیز با استفاده از نظر اساتید حوزه روانشناسی، مطلوب تشخیص داده شد.

در رابطه با حافظه رویدادی، فهرست کلمات شامل دو فهرست ۱۲ کلمه‌ای بود که از طریق ضبط‌صوت برای هر آزمودنی پخش شد. در هر فهرست نیمی از کلمات پربسامد و نیمی از کلمات کم‌بسامد از شاهنامه فردوسی انتخاب شد. در مرحله بازشناسی علاوه بر این کلمات، از ۲ فهرست ۱۲ کلمه‌ای دیگر استفاده شد که ترکیبی از کم‌بسامد و پربسامد هستند و شیوه کار به این صورت بود که کلمات به‌طور جداگانه و یکی‌یکی، به آزمودنی نشان داده شده و از او درباره هر کلمه پرسیده شد که آیا این کلمه‌ای را که می‌بیند در فهرست کلمات پخش‌شده از طریق ضبط‌صوت وجود داشت یا خیر. در مورد تصاویر، از ۲ فهرست ۱۲ تصویری استفاده شد که در هر فهرست شش تصویر به افراد غیر مشهور و شش تصویر به افراد مشهور تعلق دارد. از موتور جستجوی گوگل برای انتخاب تصاویر افراد مشهور و از شبکه اجتماعی فیس‌بوک برای انتخاب تصاویر افراد غیر مشهور استفاده شد.

روش این انتخاب جستجوی تصادفی نام‌ها در موتور جستجوی این دو وب‌سایت بود. در مرحله بازشناسی نیز علاوه بر تصاویر مرحله اول، دو فهرست ۱۲ تصویری دیگر نیز اضافه شد که در یک فهرست تصاویر افراد مشهور و در فهرست دیگر افراد غیر مشهور وجود داشت و شیوه کار به این صورت بود که تصاویر به آزمودنی نشان داده شد و از او پرسیده شد که آیا این عکس در فهرست عکس‌هایی که نشان داده شد وجود داشت یا خیر.

اما برای آزمون حافظه معنایی در قسمت مقوله‌های طبقاتی، ۱۲ مقوله شامل اعضای خانواده، اسامی پسران، اسامی میوه‌ها و ... برای آزمودنی خوانده شد و سپس دو دقیقه به او فرصت داده شد و از او خواسته شد هر تعداد از این مقوله‌ها را می‌داند، بگوید. در قسمت سیالی واژگان نیز یک حرف به آزمودنی ارائه شد و دو دقیقه به او فرصت داده شد تا هر تعداد کلمه را که با این حرف شروع می‌شود و او آن‌ها را می‌شناسد، نام ببرد. این حروف نیز شامل دو دسته پربسامد و کم‌بسامد بودند.

## یافته‌های پژوهش

شرکت‌کنندگان در این پژوهش از هر دو جنس بودند و تعداد آن‌ها به‌طور مساوی ۲۰ مرد و ۲۰ زن انتخاب شده بود که در بخش خدمات عمومی ۳۱ کتابخانه تخصصی شهر تهران شاغل بودند. هیچ‌کدام از شرکت‌کنندگان دارای مدرک دیپلم نبودند. بیشترین سهم با تعداد ۲۱ نفر (۵۲/۵ درصد) به مدرک لیسانس و تعداد ۱۷ نفر (۴۲/۵ درصد) به مدرک فوق لیسانس اختصاص پیدا کرده است و تنها یک نفر(۲/۵ درصد) از جامعه آماری پژوهش دارای مدرک فوق دیپلم و یک نفر (۲/۵ درصد) دارای مدرک دکتری بوده‌اند. اما بیشترین شرکت‌کنندگان در پژوهش با جمعیت ۲۶ نفر (۶۵ درصد) فارغ‌التحصیل رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی و گروه دوم با تعداد ۱۴ نفر (۳۵ درصد) فارغ‌التحصیل سایر رشته‌ها بوده‌اند. در این پژوهش سابقه شغلی شرکت‌کنندگان مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول ۱ قابل مشاهده است.

**جدول ۱. سابقه شغلی شرکت‌کنندگان در پژوهش بر حسب سال**

| میزان سابقه شغلی بر حسب سال | تعداد افراد |
|---|---|
| ۳-۱ | ۶ |
| ۷-۴ | ۸ |
| ۸-۶ | ۱۹ |
| ۱۲-۹ | ۷ |

## پاسخ پرسش‌های پژوهش

**پرسش اول:** عملکرد حافظه رویدادی در کتابداران شاغل در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران چگونه است؟

یافته‌های عملکرد حافظه رویدادی آزمودنی‌ها بر پایه کلمات پربسامد و کم‌بسامد در جدول۲ ارائه شده است. با توجه به نمره میانگین (۲۷/۰۵) و انحراف معیار (۵/۶۳۳) می‌توان نتیجه گرفت که پراکندگی زیادی در بین نمرات وجود ندارد. به این معنی که عملکرد همه آزمودنی‌ها در این بخش با تفاوت اندکی شبیه به همدیگر بوده است. هم‌چنین مقایسه میانگین کسب‌شده یعنی (۲۷/۰۵) با مقدار استاندارد یعنی (۲۴) نشان می‌دهد که آزمودنی‌ها عملکرد متوسطی در این بخش از حافظه رویدادی داشته‌اند.

**جدول۲. آماره‌های توصیفی برای حافظه رویدادی جامعه پژوهش در بخش کلمات پربسامد و کم‌بسامد**

| متغیر | آماره | نمرات |
|---|---|---|
| حافظه رویدادی: کلمات پربسامد و کم‌بسامد | میانگین | ۲۷/۰۵ |
| | انحراف معیار | ۵/۶۳۳ |
| | کمترین | ۱۷ |
| | بیشترین | ۴۲ |
| | دامنه تغییرات | ۲۵ |

در بخش دوم آزمون حافظه رویدادی از تصاویر استفاده شد. نمرات میانگین (۲۷/۳۵) و انحراف معیار (۶/۸۹۳) این آزمون در جدول۳ نشان می‌دهد که توزیع داده‌ها طبیعی و به هنجار است و می‌توان گفت که عملکرد حافظه رویدادی آزمودنی‌ها در بخش تصاویر نیز با اختلاف خیلی اندک مشابه است. اما در این بخش نیز مقایسه میانگین کسب‌شده یعنی (۲۷/۳۵) با مقدار استاندارد یعنی (۲۴) نشان می‌دهد که عملکرد آزمودنی‌ها در حد متوسط است.

**جدول۳. آماره‌های توصیفی برای حافظه رویدادی جامعه پژوهش در بخش تصاویر افراد مشهور و غیر مشهور**

| متغیر | آماره | نمرات |
|---|---|---|
| حافظه رویدادی: تصاویر مشهور و غیرمشهور | میانگین | ۲۷/۳۵ |
| | انحراف معیار | ۶/۸۹۳ |
| | کمترین | ۱۵ |
| | بیشترین | ۴۳ |
| | دامنه تغییرات | ۲۸ |

**پرسش دوم:** عملکرد حافظه معنایی در کتابداران شاغل در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران چگونه است؟ بخش اول از آزمون حافظه معنایی، مقوله‌های طبقاتی نام داشت که نمرات عملکرد آزمودنی‌ها در این بخش در جدول ۴ آمده است. با توجه به نمره میانگین (۹۸/۹۰) و انحراف معیار (۱۸/۷۱۲) می‌توان گفت در میان داده‌ها اندکی چولگی دیده می‌شود که البته فاصله میانگین تا میانه نیز این را نشان می‌دهد. بنابراین عملکرد حافظه معنایی آزمودنی‌ها در بخش مقوله‌های طبقاتی با یکدیگر تفاوت داشت. مقایسه میانگین کسب‌شده یعنی (۹۸/۹۰) با مقدار استاندارد یعنی (۱۱۴/۵) نشان‌دهنده ضعف آزمودنی‌ها در این بخش است.

**جدول۴. آماره‌های توصیفی برای حافظه معنایی جامعه پژوهش در بخش مقوله‌های طبقاتی**

| متغیر | آماره | نمرات |
|---|---|---|
| حافظه معنایی: مقوله‌های طبقاتی | میانگین | ۹۸/۹۰ |
| | انحراف معیار | ۱۸/۷۱۲ |
| | کمترین | ۷۲ |
| | بیشترین | ۱۵۷ |
| | دامنه تغییرات | ۸۵ |

در بخش دوم آزمون حافظه معنایی از حروف الفبا استفاده شد که تحت عنوان سیالی واژگان نامیده شده است. میانگین (۷۹/۳۷) و انحراف معیار (۱۸/۰۳۰) حاصله از این آزمون در جدول ۵ نشان می‌دهد که پراکندگی زیادی بین عملکرد حافظه معنایی آزمودنی‌ها در بخش سیالی واژگان به چشم نمی‌خورد و توزیع داده‌ها نسبتاً طبیعی و هنجار است. هم‌چنین مقایسه عدد میانگین یعنی (۷۹/۳۷) با مقدار استاندارد یعنی (۸۷) باز هم بر این نکته تأکید دارد که عملکرد حافظه معنایی کتابداران مورد آزمون ضعیف است.

**جدول۵. آماره‌های توصیفی برای حافظه معنایی جامعه پژوهش در بخش سیالی واژگان**

| متغیر | آماره | نمرات |
|---|---|---|
| حافظه معنایی: سیالی واژگان | میانگین | ۷۹/۳۷ |
| | انحراف معیار | ۱۸/۰۳۰ |
| | کمترین | ۴۴ |
| | بیشترین | ۱۳۰ |
| | دامنه تغییرات | ۸۶ |

**پرسش سوم:** آیا بین عملکرد حافظه رویدادی و معنایی کتابداران شاغل در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران تفاوت معناداری وجود دارد؟

در پرسش‌های اول و دوم، عملکرد حافظه‌های رویدادی و معنایی کتابداران شاغل در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران بررسی شد. اکنون در پرسش سوم به بررسی وجود تفاوت میان عملکرد این دو حافظه در آزمودنی‌ها پرداخته می‌شود. بر همین اساس از آزمون T جفتی[1] استفاده شده است.

نتایج این آزمون در جدول ۶ نشان می‌دهد که تفاوت میانگین ۲۲۲/۷۷ و نمره T برابر با ۳۳/۲۷ است. با توجه به اینکه مقدار سطح معنی‌داری[2] یعنی ۰/۰۰۰ کمتر از سطح آلفای ۰/۰۵ است می‌توان با ۹۵درصد اطمینان گفت که بین عملکرد حافظه رویدادی و معنایی کتابداران شاغل در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران تفاوت معنی‌دار وجود دارد. اکنون بر اساس یافته‌های پرسش‌های اول و دوم می‌توان نتیجه‌گیری کرد که این تفاوت به نفع حافظه رویدادی است به این معنی که کتابداران مورد آزمون در حافظه رویدادی نمرات بهتری کسب کرده‌اند.

**جدول۶. نتایج آزمون T جفتی برای آزمون معنی‌داری تفاوت بین حافظه رویدادی و معنایی آزمودنی‌ها**

| متغیرها | تفاوت‌های جفت | | | مقدار T | درجه آزادی | سطح معنی-داری |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | میانگین | انحراف معیار | خطای استاندارد | | | |
| حافظه معنایی – حافظه رویدادی | ۲۲۲/۷۷ | ۴۲/۳۴۲ | ۶/۶۹ | ۳۳/۲۷ | ۳۹ | ۰/۰۰۰ |

**پرسش چهارم:** وضعیت کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران به لحاظ رتبه‌بندی بر مبنای حافظه رویدادی و معنایی کتابداران شاغل در بخش خدمات عمومی چگونه است؟

برای پاسخ به این پرسش تنها ۱۰ کتابخانه‌ای رتبه‌بندی شده است که تعداد کتابداران بیشتری در آن شاغل هستند و به‌طور طبیعی دفعات بیشتری مورد آزمون‌های حافظه رویدادی و معنایی قرارگرفته‌اند که همین باعث اعتبار بیشتر نمرات میانگین آن‌ها است. بر اساس جدول ۷ کتابخانه تخصصی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با کسب نمره میانگین ۱۸۰ توانسته است رتبه ۱ را در میان ۱۰ کتابخانه

1. Paired T Test
2. P Value

تخصصی از لحاظ حافظه رویدادی و معنایی به خود اختصاص دهد. هم‌چنین کتابخانه موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی با نمره میانگین ۱۴۹ در رتبه ۱۰ قرار گرفته است.

**جدول۷. رتبه‌بندی یک تا ده کتابخانه‌های مورد مطالعه بر مبنای حافظه رویدادی و معنایی آن‌ها**

| رتبه | کتابخانه یا پژوهشگاه | نمره میانگین حافظه رویدادی | نمره میانگین حافظه معنایی | نمره میانگین حافظه رویدادی و معنایی |
|---|---|---|---|---|
| ۱ | پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی | ۷۷ | ۲۸۴ | ۱۸۰ |
| ۲ | مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران | ۵۶ | ۲۹۶ | ۱۷۶ |
| ۳ | مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران | ۵۷ | ۲۸۹ | ۱۷۳ |
| ۴ | بانک مرکزی ایران | ۵۳ | ۲۹۱ | ۱۷۲ |
| ۵ | وزارت امور خارجه | ۵۴ | ۲۸۸ | ۱۷۱ |
| ۶ | سازمان مشاور فنی و مهندسی شهر تهران | ۵۴ | ۲۶۸ | ۱۶۱ |
| ۷ | مرکز اسناد انقلاب اسلامی | ۴۲ | ۲۷۷ | ۱۵۹ |
| ۸ | پژوهشگاه دانش‌های بنیادی | ۵۵ | ۲۶۲ | ۱۵۸ |
| ۹ | مرکز منابع علمی و پشتیبانی پژوهشی سازمان انرژی اتمی ایران | ۵۴ | ۲۶۱ | ۱۵۷ |
| ۱۰ | مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی | ۴۹ | ۲۴۹ | ۱۴۹ |

## آزمون فرضیه‌های پژوهش

**فرضیه اول:** یافته‌های مندرج در جدول ۸ نشان می‌دهد که میانگین نمره عملکرد حافظه رویدادی برای مردان ۵۶/۰۵ و برای زنان ۵۲/۷۵ است. بنابراین می‌توان گفت که بین میانگین‌ها تفاوت وجود دارد. اما آیا این تفاوت‌ها از نظر آماری معنی‌دار است؟ برای پاسخ به این سؤال از آزمون T مستقل استفاده شد.

**جدول۸. آماره‌های توصیفی مربوط به عملکرد حافظه رویدادی کتابداران برحسب جنسیت**

| متغیر / شاخص آماری | | تعداد | میانگین | انحراف معیار | خطای استاندارد |
|---|---|---|---|---|---|
| عملکرد حافظه رویدادی | مردان | ۲۰ | ۵۶/۰۵ | ۱۰/۱۶۹ | ۲/۲۷ |
| | زنان | ۲۰ | ۵۲/۷۵ | ۱۱/۰۱۱ | ۲/۴۶ |

همان‌طور که در جدول ۹ قابل مشاهده است تفاوت میانگین (۳/۳۰) و نمره T آزمون (۰/۹۸۵) است. با توجه به اینکه مقدار سطح معنی‌داری یعنی ۰/۳۳۱ بیشتر از سطح آلفای ۰/۰۵ است فرض صفر تأیید می‌شود و می‌توان با ۹۵درصد اطمینان گفت که بین عملکرد حافظه رویدادی کتابداران زن و مرد شاغل در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران تفاوت معنی‌دار وجود ندارد.

**جدول۹. نتایج آزمون T مستقل برای آزمون معنی‌داری تفاوت بین عملکرد حافظه رویدادی کتابداران بر حسب جنسیت**

| آزمون آماری / متغیر | نمره T | درجه آزادی | سطح معنی‌داری | تفاوت میانگین | خطای استاندارد |
|---|---|---|---|---|---|
| عملکرد حافظه رویدادی | ۰/۹۸۵ | ۳۸ | ۰/۳۳۱ | ۳/۳۰ | ۳/۳۵ |

**فرضیه دوم:** یافته‌های جدول ۱۰ نشان می‌دهد که میانگین نمره عملکرد حافظه معنایی برای مردان ۲۷۳/۷۵ و برای زنان ۲۸۰/۶۰ است.

بنابراین می‌توان گفت که بین میانگین‌ها تفاوت وجود دارد. اما آیا این تفاوت‌ها از نظر آماری معنی‌دار است؟ برای پاسخ به این سؤال از آزمون T مستقل استفاده شد.

**جدول۱۰. آماره‌های توصیفی مربوط به عملکرد حافظه معنایی کتابداران بر حسب جنسیت**

| شاخص آماری / متغیر | | تعداد | میانگین | انحراف معیار | خطای استاندارد |
|---|---|---|---|---|---|
| عملکرد حافظه رویدادی | مردان | ۲۰ | ۲۷۳/۷۵ | ۴۷/۵۲۰ | ۱۰/۶۲ |
| | زنان | ۲۰ | ۲۸۰/۶۰ | ۴۶/۷۹۱ | ۱۰/۴۶ |

همان‌طور که در جدول ۱۱ قابل مشاهده است تفاوت میانگین (۶/۸۵-) است و نمره T آزمون (۰/۴۵۹-) است. باتوجه به اینکه مقدار سطح معنی‌داری یعنی ۰/۶۴۹ بیشتر از سطح آلفای ۰/۰۵ است فرض صفر تأیید می‌شود و می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد گفت که بین عملکرد حافظه معنایی کتابداران زن و مرد شاغل در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران تفاوت معنی‌دار وجود ندارد.

**جدول ۱۱. نتایج آزمون T مستقل برای آزمون معنی‌داری تفاوت بین عملکرد حافظه معنایی کتابداران و جنسیت**

| آزمون آماری / متغیر | نمره T | درجه آزادی | سطح معنی‌داری | تفاوت میانگین | خطای استاندارد |
|---|---|---|---|---|---|
| عملکرد حافظه معنایی | ۰/۴۵۹- | ۳۸ | ۰/۶۴۹ | ۶/۸۵- | ۱۴/۹۱ |

**فرضیه سوم:** اطلاعات جدول ۱۲ نشان می‌دهد که میانگین نمره عملکرد حافظه رویدادی برای سابقه کاری زیاد ۵۳/۹۲ و برای سابقه کاری کم ۵۵/۲۸ است. بنابراین می‌توان گفت که بین میانگین‌ها تفاوت وجود دارد. برای بررسی معنی داری تفاوت از آزمون T مستقل استفاده شده است.

**جدول۱۲. آماره‌های توصیفی مربوط به عملکرد حافظه رویدادی کتابداران برحسب سابقه شغلی**

| متغیر / شاخص آماری | | تعداد | میانگین | انحراف معیار | خطای استاندارد |
|---|---|---|---|---|---|
| عملکرد حافظه رویدادی | سابقه کاری زیاد (۵- به بالا) سال | ۲۶ | ۵۳/۹۲ | ۱۱/۵۴ | ۲/۲۶ |
| | سابقه کاری کم (۰- ۵) سال | ۱۴ | ۵۵/۲۸ | ۸/۸۸ | ۲/۳۷ |

یافته‌های جدول ۱۳ نشان می‌دهد تفاوت میانگین (۱/۳۶-) و نمره T آزمون (۰/۳۸۴-) است. با توجه به اینکه مقدار سطح معنی‌داری یعنی ۰/۷۰۳ بیشتر از سطح آلفای ۰/۰۵ است فرض صفر تأیید می‌شود و می‌توان با ۹۵درصد اطمینان گفت که بین عملکرد حافظه رویدادی کتابداران شاغل در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران با سابقه کاری متفاوت، تفاوت معنی‌دار وجود ندارد.

**جدول ۱۳. نتایج آزمون T مستقل برای آزمون معنی‌داری تفاوت بین عملکرد حافظه رویدادی کتابداران برحسب سابقه شغلی**

| متغیر / آماری / آزمون | نمره T | درجه آزادی | سطح معنی‌داری | تفاوت میانگین | خطای استاندارد |
|---|---|---|---|---|---|
| عملکرد حافظه رویدادی | ۰/۳۸۴- | ۳۸ | ۰/۷۰۳ | ۱/۳۶- | ۳/۵۵ |

**فرضیه چهارم:** همان‌طور که در جدول ۱۴ قابل مشاهده است میانگین نمره عملکرد حافظه معنایی برای سابقه کاری زیاد ۲۷۷/۶۹ و برای سابقه کاری کم ۲۷۶/۲۱ است. بنابراین می‌توان گفت که بین میانگین‌ها تفاوت وجود دارد. برای بررسی معنی داری تفاوت از آزمون T مستقل استفاده شده است.

**جدول۱۴. آماره‌های توصیفی مربوط به عملکرد حافظه معنایی کتابداران برحسب سابقه شغلی**

| متغیر / شاخص آماری | | تعداد | میانگین | انحراف معیار | خطای استاندارد |
|---|---|---|---|---|---|
| عملکرد حافظه معنایی | سابقه کاری زیاد (۵- به بالا) سال | ۲۶ | ۲۷۷/۶۹ | ۵۱/۳۵۸ | ۱۰/۰۷ |
| | سابقه کاری کم (۰- ۵) سال | ۱۴ | ۲۷۶/۲۱ | ۳۸/۲۴۰ | ۱۰/۲۲ |

جدول ۱۵ نشان می‌دهد تفاوت میانگین (۱/۴۷) و نمره T آزمون (۰/۰۹۴) است. با توجه به اینکه مقدار سطح معنی‌داری یعنی ۰/۹۲۵ بیشتر از سطح آلفای ۰/۰۵ است فرض صفر تأیید می‌شود و می‌توان با ۹۵ درصد اطمینان گفت که بین عملکرد حافظه معنایی کتابداران شاغل در بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران با سابقه کاری متفاوت، تفاوت معنی‌دار وجود ندارد.

**جدول ۱۵. نتایج آزمون T مستقل برای آزمون معنی‌داری تفاوت بین عملکرد حافظه معنایی کتابداران و سابقه شغلی**

| آزمون / آماری / متغیر | نمره T | درجه آزادی | سطح معنی‌داری | تفاوت میانگین | خطای استاندارد |
|---|---|---|---|---|---|
| عملکرد حافظه معنایی | ۰/۰۹۴ | ۳۸ | ۰/۹۲۵ | ۱/۴۷ | ۱۵/۶۷ |

## نتیجه

در این پژوهش سابقه شغلی آزمودنی‌ها بین ۱ تا ۱۲ سال متغیر است. با توجه به این‌که فرضیه‌های سوم و چهارم این پژوهش درباره ارتباط معنی‌دار میان سابقه شغلی و عملکرد حافظه‌های رویدادی و معنایی آزمودنی‌ها رد شد، می‌توان گفت که سابقه شغلی دلیلی بر داشتن حافظه‌ای نیرومند نیست و نمی‌تواند به‌عنوان یک عامل در هنگام استخدام کتابداران خدمات عمومی برای کتابخانه‌های تخصصی در نظر گرفته شود. درحالی‌که انتظار می‌رود کتابداران با سابقه هم به لحاظ حافظه رویدادی و هم به لحاظ حافظه معنایی به جهت مواجه شدن با رویدادهای شغلی و نیز گسترش دامنه واژگانی در طول دوره خدمت عملکرد بهتری نسبت به کتابداران کم‌سابقه‌تر داشته باشند. شاید این نتیجه بدین معنی باشد که انگیزه کاری و تحرک در جوانان کمبود تجربه و سابقه کار آنان را جبران می‌کند.

در این پژوهش بر اساس نتایج پرسش اول، پراکندگی زیادی در نمرات آزمودنی‌ها وجود ندارد ولی آزمودنی‌ها با تفاوت بسیار اندکی میانگین بهتری را در یادآوری تصاویر نسبت به کلمات کسب کرده‌اند. این مورد هم‌راستا با پژوهش (Kormi-nouri & Aarab Sheibani, 2008) است که نشان می‌دهد عملکرد آزمودنی‌ها در مورد تصویر بهتر از کلمات بوده است و این‌ها بیانگر این است که زمانی که یادگیری به‌صورت دیداری باشد موفق‌تر است تا زمانی که به‌صورت شنیداری باشد. این یافته می‌تواند به این معنی باشد که گنجاندن تصویرگونه اطلاعات در بخشی از منابع مرجع کمک مؤثری به حافظه در ارائه خدمات مرجع توسط کتابداران می‌کند و نیز می‌توان در کلاس‌های بازآموزی کارکنان و دوره‌های

آموزشی منابع مرجع در دانشگاه‌ها بر شیوه آموزش مبتنی بر تصویر تأکید نمود. علاوه بر این، تصاویر استفاده شده در این پژوهش که مربوط به افراد مشهور و غیر مشهور بودند نشان داد که آزمودنی‌ها تصاویر افراد مشهور را بهتر از غیر مشهور یادآوری کرده‌اند. (Kormi-nouri & Aarab Sheibani, 2008) نیز این مورد را یکی از یافته‌های پژوهش خودشان اعلام کرده‌اند و بر این موضوع صحه گذاشته‌اند که تصاویر افراد مشهور بهتر از تصاویر غیر مشهور به یاد آورده می‌شود.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که عملکرد آزمودنی‌ها در قسمت مقوله‌های طبقاتی آزمون حافظه معنایی با عملکرد آن‌ها در بخش سیالی واژگان تفاوت معنی‌دار دارد. با استفاده از آزمون T جفتی مشخص شد که این تفاوت با ۹۵درصد اطمینان معنی‌دار است. نتایج پژوهش ( Nosrati & Kormi-nouri, 2002) نیز در تأیید همین یافته نشان داد که آزمودنی‌ها واژه‌های مرتبط با مقوله‌های طبقاتی را بیشتر از واژه‌های مرتبط با حروف الفبایی به خاطر آورده‌اند و در آن عملکرد بهتری داشته‌اند. این نتیجه صرف‌نظر از نشان دادن عملکرد حافظه معنایی آزمودنی‌ها، به این نکته نیز اشاره می‌کند که ساختار سلسله مراتبی در تنظیم منابع مرجع به لحاظ فایده در بازیابی اطلاعات جهت پاسخگویی به پرسش‌های مرجع بر تنظیم الفبایی همین منابع برتری داشته باشد.

## پیشنهادهای پژوهش

۱- استفاده بخش‌های کارگزینی و استخدامی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی تخصصی از نتایج و روش‌های این پژوهش برای استخدام نیروهای کاری مناسب.

۲- توجه روسای کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی تخصصی به اهمیت حافظه در ارائه خدمات و کوشیدن در راه تقویت آن.

۳- بر اساس یافته‌های پژوهش در بخش حافظه رویدادی توصیه می‌شود که در آموزش دروس مرجع شناسی در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانشگاه‌ها و همچنین در دوره‌های بازآموزی مربوط به کتابداران مرجع و خدمات عمومی بر شیوه تدریس مبتنی بر تصویر بیشتر تأکید شود.

## References

Butler, W. (2008). Re-establishing memory: memory's functions and thereference librarian. *Reference services review*, *36* (1), 97-110.

Fraser, D. (1985). Memory skills: Whose concern? *College and research libraries*, 46, 320-326.

Georg Elias Muller. (2012). In encyclopedia Britannica. Retrieved from http://www.britannica.com/EBchecked/topic/396844/Georg-Elias-Muller

Kormi-nouri, R & Aarab Sheibani, K. (2008). Survey and comparison of Semantic and Episodic memories between the youth and elderly people. *Advances in cognitive science, 1*(2), 201-213. Retrieved December 25, 2011, from Computer Research Center of Islamic Sciences (Noormags database). (In Persian)

Kormi-nouri, R. (1999). How meny kinds of memory are available: multiple memory systems. *Advances in cognitive science*,3 , 34-43. Retrieved Feburary 6, 2012, from Computer Research Center of Islamic Sciences (Noormags database). (In Persian)

Memory. (2011). *In Encyclopedia Britannica*. Retrieved from http://www.britannica.com/EBchecked/topic/374487/memory

Mousavi, S. & Kormi-nouri, R. (2009). Survey and comparison of Semantic and Episodic memories between deaf and normal students. *Advances in cognitive science, 10*(4), Retrieved December 3, 2011, from Academic center for Education Culture and Research (The Scientific Information Database). (In Persian)

Najarian, S. E. (1981). Organizational factors in human memory: Implications for library organization and access systems. *Library Quarterly*, 51, 269-291.

Neill, S.D. (1984). The reference process and certain types of memory: semantic, episodic and Schematic. *Reference Quarterly, 23*(4), 417-23. Retrieved October 12, 2012, From ITHKA (JSTOR).

Nikdel, F., Kormi-nouri, R. & Arabzadeh, M. (2009). The Effect of Memory Self-efficacy on Episodic and Semantic Memory. *Advances in cognitive science, 11* (2), 19-26. Retrieved November 19, 2011, from Academic center for Education Culture and Research (The Scientific Information Database). (In Persian)

Nosrati, K. & Kormi-nouri, R. (2002). Study of different kinds of memory between The Quran-memorized and normal girls. *Advances in cognitive science, 4* (3), 12-26. Retrieved December 21, 2011, from Academic center for Education Culture and Research (The Scientific Information Database). (In Persian)

Quinn, B. A. (1994). Beyond efficacy: The exemplar librarian as a new approach to reference evaluation. *Illinois libraries*, 76, 163-173.

Quinn, B. A. (2007). A multimodal approach to enhancing memory in reference service. *Libraries faculty research.* Retrieved August 15, 2011, from esr.lib.ttu.edu/bitstream/handle/2346/498/fulltext.pdf?sequence=1

Richardson, J.V. Jr (1995), Knowledge-Based Systems for General Reference Work: Applications, Problems, and Progress, Academic Press, San Diego, CA.

Tulving, E. (1972). Episodic and semantic memory. In Endel Tulving & Wayne Donaldson. (Eds.), Organization of memory (pp. 381-402). New York, NY: Academic press.